

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Запорізька політехніка»

Економіко-гуманітарний інститут, гуманітарний факультет
(повне найменування інституту, назва факультету)
Кафедра міжнародних економічних відносин
(повна назва кафедри)

КВАЛІФІКАЦІЙНА ДИПЛОМНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

**на тему: «Перспективи розвитку високотехнологічного експорту
національних підприємств»**

Виконав

студент 2 курсу, групи ГФ-218м
спеціальності 292 «Міжнародні економічні
відносини», ОПП «Міжнародний бізнес»
(код і назва напрямку підготовки, спеціальності)

Буюкян А.О.

(прізвище та ініціали студента)

Керівник Прушківська Е.В.

(прізвище та ініціали)

Рецензент Уманська Ю.М.

(прізвище та ініціали)

м. Запоріжжя
2019 рік

РЕФЕРАТ

КДМР: 136 с., 21 рис., 19 табл., 76 джерел.

Мета роботи – з’ясування проблем експортної діяльності національних високотехнологічних підприємств та виявлення перспектив розвитку високотехнологічного експорту національних підприємств.

Об’єкт дослідження – процес розвитку експортної діяльності в національній економіці.

Предмет дослідження – перспективи розвитку експорту високотехнологічної продукції національних підприємств.

Методи дослідження – логічний аналіз – при дослідженні сутності експорту, високотехнологічного виробництва та політики сприяння експорту; структурно-логічний, статистичний, графічний – при дослідженні експортної діяльності в Україні; системний підхід – при розробці напрямів експортної політики; метод причинно-наслідкових зв’язків – при заходів державної підтримки високотехнологічних виробництв; індукції та дедукції – при обґрунтуванні перспектив високотехнологічного українського експорту на світовий ринок товарів та послуг.

Анотація. Висвітлено сутність експорту та його похідних понять, зокрема високотехнологічної продукції та виробництва, високотехнологічного експорту. Розкрито методичні підходи до оцінки розвитку експортної діяльності та концептуальні основи політики сприяння експорту. Здійснено аналіз сучасного стану високотехнологічності експортної продукції національних підприємств. Виявлено сучасні перешкоди та проблеми при здійсненні експортної діяльності інноваційних підприємств. Обґрунтовано інституційні заходи національної політики розвитку високотехнологічного експорту. Визначено перспективні напрями розвитку експортоорієнтованих галузей економіки.

ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНИЙ ЕКСПОРТ, ВИРОБНИЦТВО,
НАЦІОНАЛЬНІ ПІДПРИЄМСТВА, ПОЛІТИКА СПРИЯННЯ ЕКСПОРТУ,
ЕКСПОРТНО-КРЕДИТНЕ АГЕНТСТВО, ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Аннотация. Освещены сущность экспорта и его производных понятий, в том числе экспорт, высокотехнологической продукции и производства, высокотехнологического экспорта. Раскрыты методические подходы к оценке развития экспортной деятельности и концептуальные основы политики содействия экспорту. Осуществлен анализ современного состояния высокотехнологичности экспортной продукции национальных предприятий. Выявлены современные препятствия и проблемы при осуществлении экспортной деятельности инновационных предприятий. Обоснованно институциональные меры государственной политики развития высокотехнологичного экспорта. Определены перспективные направления развития экспортоориентированных отраслей экономики.

ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧЕСЬКИЙ ЕКСПОРТ, ПРОИЗВОДСТВО,
НАЦІОНАЛЬНІ ПІДПРИЄМСТВА, ПОЛІТИКА СОДЕЙСТВИЯ
ЭКСПОРТА, ЭКСПОРТНО-КРЕДИТНЫЕ АГЕНТСТВА, ИННОВАЦИОННАЯ
ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ

Abstract. The essence of export and its derivative concepts, in particular export, high-tech products, production, high-tech export are covered. Methodical approaches to the estimation of export activity development and conceptual bases of export promotion policy are revealed. The analysis of the current state of high-tech export products of national enterprises is carried out. Modern obstacles and problems in carrying out export activity of innovative enterprises are revealed. Institutional measures of national policy of development of high-tech export are substantiated. Prospective directions of development of export activity export-oriented industries are determined.

HIGH-TECH EXPORTS, MANUFACTURING, NATIONAL
ENTERPRISES, EXPORT PROMOTION POLICY, EXPORT-CREDIT AGENCY,
INNOVATIVE ACTIVITIES

ЗМІСТ

Завдання на кваліфікаційну дипломну магістерську роботу.....	2
Реферат.....	4
Перелік умовних позначень, символів, одиниць, скорочень і термінів.....	8
Вступ.....	9
1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЕКСПОРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ.....	13
1.1 Сутність та роль високотехнологічного експорту в національній економіці	13
1.2 Методичні підходи до оцінки розвитку експортної діяльності.....	23
1.3 Концептуальні основи формування експортної політики.....	32
2 ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО ЕКСПОРТУ В КОНТЕКСТІ ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ.....	46
2.1 Аналіз сучасного стану та високотехнологічності національного експорту.....	46
2.2 Сучасні перешкоди при здійсненні експортної діяльності підприємствами.....	58
2.3 Класифікація проблем розвитку високотехнологічного експорту.....	68
3 ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНОГО ЕКСПОРТУ В УМОВАХ АКТИВІЗАЦІЇ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ.....	76
3.1 Інституційні засади національної експортної політики.....	76
3.2 Стратегічні напрями розвитку високотехнологічних галузей	87
3.3 Пріоритети державного фінансування високотехнологічної продукції національних підприємств.....	94

4 ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА У НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ.....	102
4.1 Аналіз потенційних небезпек.....	102
4.2 Заходи по забезпеченню безпеки.....	104
4.3 Заходи з виробничої санітарії та гігієни праці.....	107
4.4 Заходи безпеки у надзвичайних ситуаціях.....	113
4.4.1. Заходи з пожежної безпеки.....	113
4.4.2. Заходи з цивільного захисту.....	115
Висновки.....	123
Перелік джерел посилань.....	128

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАНЬ

1. Міністерство економічного розвитку та торгівлі України. URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=e3c3c882-4b68-4f23-8e25-388526eb71c3&tag=TendentsiiEksportuInfografika-eksport-> (дата звернення: 10.11.2019).
2. Про схвалення Експортної стратегії України (“дорожньої карти” стратегічного розвитку торгівлі) на 2017-2021 роки. 27 грудня 2017 р. № 1017-р. URL : <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-shvalennya-eksportnoyi-strategiyi-ukrayini-dorozhnoyi-karti-strategichnogo-rozvitku-torgivli-na-20172021-roki> (дата звернення: 03.12.2019).
3. Шкурупій О.В., Гончаренко В.В., Артеменко І.А. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства: навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 248 с.
4. Циганкова Т.М., Петрашко Л.П., Кальченко Т.В. Міжнародна торгівля: навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. Київ : КНЕУ, 2003. 256 с.
5. Урванцева С.В., Авраменко Д.П. Перспективи створення експортно-кредитного агентства в Україні. Корпоративні фінанси: проблеми та перспективи інноваційного розвитку: матеріали І Міжнар. наук.-практ. конф. (21 червня 2017 р.); оргком.: В.К. Хлівний (гол.) та ін. Київ : КНЕУ, 2017. С. 344-348. URL : ir.kneu.edu.ua/handle/2010/22014. (дата звернення: 15.11.2019).
6. Прушківська Е. В., Ткачук А.М. Сутність та структура високотехнологічного сектору національної економіки. Економічний вісник Національного гірничого університету. 2019. № 2.С. 43-52. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/evngu_2019_2_6 (дата звернення: 15.11.2019).
7. Остроумова В.В. Лібералізація і протекціонізм у сфері зовнішньоекономічної діяльності як напрями державної політики. Проблемы материальной культуры. URL :

<http://dspace.nbuiv.gov.ua/xmlui/handle/123456789/54623> (дата звернення: 17.11.2019).

8. Данилишин М.С. Світовий досвід стимулювання експорту. Вісник цукровиків України. 2015. № 1 (104). С.28-31.

9. Лошенко О.В. Зарубіжний досвід застосування інструментів стимулювання експорту послуг. Економічна наука. Інвестиції: практика та досвід. 2017. № 21. С. 49-52.

10. Рязанова Н. О. Складові елементи регіональної експортної стратегії. Економічні науки. Сер. : Облік і фінанси. 2013. Вип. 10(1). URL : [http://nbuv.gov.ua/UJRN/esnof_2013_10\(1\)__60](http://nbuv.gov.ua/UJRN/esnof_2013_10(1)__60) (дата звернення: 13.12.2019).

11. Саміло А.С., Кусакова Ю.О. Диверсифікація сфери послуг як необхідна умова розвитку національної економіки. Електронне наукове видання «Глобальні та національні проблеми економіки». URL : <http://global-national.in.ua/archive/12->(дата звернення: 13.12.2019).

12. Зубко О. В. Зовнішня торгівля інноваційними продуктами в умовах глобалізаційних викликів. URL : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=327> (дата звернення: 13.12.2019).

13. Степанов Е. А. Внешняя торговля как фактор экономического роста в транзитивной экономике: дис. ... канд. экон. наук: 08.00.01 Челябинск, 2004. 160 с.

14. Ярчук Т.М. Зовнішньоторговельні інтереси та методичні інструментарії їх оцінки. Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка». Дніпропетровськ, 2013. №11. URL : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2725> (дата звернення: 13.12.2019).

15. Конкурентоспроможність регіонів України: стан і проблеми: робочі матеріали до круглого столу 28 травня 2008 р. Київ: Український центр економічних і політичних досліджень ім. Олександра Разумкова. 2008. 56 с.

16. Пуліна Т.В. Визначення потенціалу кластеризації провідних галузей промисловості Запорізького регіону. Економічний простір . 2014. № 90. С. 197–206.

17. Основні ознаки зовнішньоекономічної операції. URL : <http://almamater.dp.ua> (дата звернення: 23.12.2018).

18. Про зовнішньоекономічну діяльність : закон України від 16.04.1991 року N 959-XII / Із змінами і доповненнями, внесеними Законами України станом від 14 вересня 2006 року N 139 –V.

19. Дроздова Г. М. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності підприємства : зміст понять «зовнішньоторговельна операція» і «зовнішньоторгова угода», їх види Київ: ЦУЛ, 2002. 172 с.

20. Стаття 17. Заборона окремих видів експорту та імпорту. URL : http://www.ukrexport.gov.ua/ukr/zakon_v_sferi_zed//3218.html (дата звернення: 19.12.2019).

21. Hirsch-Kreinsen H., Jacobson D., Laestadius S. Low-tech innovation in the knowledge economy. Peter Lang, 2005. 334 p.

22. Гринишин Г. М. Методика аналізу зовнішньоекономічної діяльності підприємств. Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. Сер. : Бухгалтерський облік, контроль і аналіз. 2014. Вип. 1. С. 63–73.

23. Маслак О.О. Облік, аналіз та аудит проведення зовнішньоекономічної діяльності : навч. посібник. Київ : Каравела, 2011. 400 с.

24. Вічевич А. М. Аналіз зовнішньоекономічної діяльності : навч. посібник / А. М. Вічевич, О.В. Максимець. Львів : Афіша, 2004. 140 с.

25. Гребельник О.П. Основи зовнішньоекономічної діяльності : підручник. Київ : Центр навч. л-ри, 2004. 384 с.

26. Скоропад І.С. Маркетингове забезпечення зовнішньоекономічної діяльності господарських суб'єктів України : автореф. дис. ... к.е.н. Київ, 1996. 19 с.

27. Ярчук Т.М. Зовнішньоторговельні інтереси та методичні інструментарії їх оцінки. Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка». 2013. № 11. URL : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2725> (дата звернення: 03.12.2019).

28. Міжнародний менеджмент. URL : http://studme.com.ua/1580011911691/menedzhment/vidy_factory_razvitiya_vneshneekonomicheskoy_deyatelnosti.htm (дата звернення: 03.12.2019).

29. Внешнеэкономическая деятельность предприятия : Учебник для вузов / Под ред. Р.И.Хасбулатова , В.М.Попова. Москва: Междунар. отношения, 2001. 544 с.

30. Кратко И.Г. Международное предпринимательство: Учеб. Пособие. Москва : ИНФРА-М, 2001. 272с.

31. Політика сприяння експорту. Інститут економічних досліджень і політичних консультацій. 2014. № 2. 26 с.

32. Сидяченко В. Впровадження фінансових інструментів розвитку експорту в Україні із врахуванням досвіду діяльності Корпорації Страхування Експортного Кредитування Польщі. URL : <http://www.ukraine-poland.com/u/publicystyka/publicystyka.php?id=939> (дата звернення: 26.11.2019).

33. Експортно-кредитне агентство по-українськи. Що треба відремонтувати, щоб запрацювало URL : <https://voxukraine.org/uk/eksportno-kreditne-agentstvo-po-ukrayinski-shho-treba-vidremontuvati-shhob-zapratsyuvalo/> (дата звернення: 27.11.2019).

34. Рибалка Т.І. Фінансово-кредитні інститути як складові політики сприяння експорту на національному рівні. Трансформація національної моделі фінансово-кредитних відносин: виклики глобалізації та регіональні аспекти: збірник матеріалів III Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Ужгород, 19 листопада 2018 р.) – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2018. С. 72-74.

35. Петерс П. Кредитно-експортні ризики по-українськи. URL : <http://forbes.net.ua/ua/opinions/1408791-kreditno-eksportni-riziki-po-ukrayinski> (дата звернення: 28.11.2019).

36. Smallridge D. The Role of State-Backed Export Credit in Export Promotion. World Banks Seminar on policies to promote export growth and diversification. May 10th, 2006. 15 p.

37. Экспортно-кредитное агентство: чему Украине стоит поучиться у Европы и Китая. URL : <https://delo.ua/economyandpoliticsinukraine/eksportno-kreditnoe-agentstvo-chemu-ukraine-stoit-pouchitsja-u-e-339934/> (дата звернення: 29.11.2019).

38. Федько І. Моделі функціонування експортно-кредитного агентства. Офіс з фінансового та економічного аналізу у Верховній Раді України. 2017. 17 с.

39. Софіщенко І. Я. Проблеми інституціоналізації державного сприяння експорту. Актуальні проблеми економіки. 2012. № 10. С. 52-57.

40. WTO. Documents and resources. (дата звернення: 19.11.2019) <https://www.wto.org/>

41. ОЕСР. URL : <http://www.oecd.org/> (дата звернення: 01.12.2019).

42. Камалов М. И. Теоретические основы экспортного финансирования. URL : <http://elib.bsu.by/bitstream/123456789/134168/1/131-147.pdf> (дата звернення: 19.11.2019).

43. Энциклопедический словарь. Современная рыночная экономика. Государственное регулирование экономических процессов / общ. ред.: д.э.н., проф. В. И. Куш- лин, д.э.н., проф., член-корр. РАН В. П. Чичканов. Москва : Изд-во РАГС, 2004. 744 с.

44. Моделі економічного розвитку. URL : http://pidruchniki.com/1081080662979/rps/modeli_ekonomichnogo_rozvitku (дата звернення: 03.12.2019).

45. Теорія економіки регіонів. URL : http://pidruchniki.com/1081080662979/rps/modeli_ekonomichnogo_rozvitku (дата звернення: 03.12.2019).
46. Державна служба статистики України. URL : <http://ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 02.12.2019).
47. The Economic Complexity Index. URL : https://atlas.media.mit.edu/en/rankings/country/eci/?year_range=2011-2016 (дата звернення: 14.12.2019).
48. Офіційний сайт Світового банку. URL : <https://www.worldbank.org/> (дата звернення: 10.12.2019).
49. Шинкоренко Т.П Структурні диспропорції українського експорту товарів до країн ЄС та напрями їх подолання / Т.П. Шинкоренко, О.Г. Білоцерківець. URL : (дата звернення: 10.12.2019).
50. Леховіцер В.О.Формування напрямів інноваційного розвитку машинобудівної галузі в умовах євроінтеграції. Економічний вісник Національного гірничого університету. 2016. № 1 (57). С. 112–117.
51. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/984_011 (дата звернення: 03.12.2019).
52. Свеженцев О.О. Перспективи розвитку машинобудівної галузі України: формування нової концепції промислової політики. Управління розвитком. 2016. № 2 (184). С.12–19.
53. Тенденції розвитку зовнішньої торгівлі України. URL : <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=200fad70-119d-4769-b8b2-287e6a94f8d2&title=TendentsiiRozvitkuZovnishnoiTorgivliUkraini> (дата звернення: 03.12.2019).
54. Князь С. В. Оцінювання факторів, які впливають на розвиток експортного потенціалу суб'єктів екологоінвестиційних проєктів. URL : http://www.investplan.com.ua/pdf/16_2013/4.pdf (дата звернення: 03.12.2019).

55. Спрощення процедур торгівлі в Україні: оцінки та очікування бізнесу 2016/2017. Київ. Інститут економічних досліджень та політичних консультацій. 2017. 69 с.

56. Індекс залучення у світову торгівлю 2016. URL : <http://reports.weforum.org/global-enabling-trade-report-2016/economy-profiles/#economy=UKR> (дата звернення: 06.12.2019).

57. Обстеження інноваційної діяльності в економіці України за період 2014-2016 років. URL : <http://ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 06.12.2019).

58. Euler Hermes Country Risk Ratings. COUNTRY RISK OUTLOOK 2018 Q3 2018. URL : https://www.eulerhermes.com/content/dam/onemarketing/euh/eulerhermes_com/erd/map/country-map/2018/country-risk-q3-2018-map-Sep18.pdf (дата звернення: 5.12.2019).

59. Прушківська Е.В., Буюкян А.Р. Особливості розвитку високотехнологічного експорту підприємств України. Економічний вісник Національного гірничого університету. 2019. №. 3 (67).

60. Прушківська Е.В., Буюкян А.Р. Перспективи розвитку високотехнологічного експорту національних підприємств. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Генерування інновацій інклюзивного розвитку: національний, регіональний, міжнародний вимір» (16–17 жовтня 2019 року), м. Запоріжжя [Електронний ресурс] / Редкол. : Прушківська Е. В. (відпов. ред.) Електрон. дані. – Запоріжжя : ЗНТУ, 2019. С. 190-194.

61. Прушківська Е.В., Буюкян А.Р. Сучасні перешкоди при здійсненні експортної діяльності інноваційними підприємствами. Сучасні управлінські та соціально-економічні аспекти розвитку держави, регіонів та суб'єктів господарювання в умовах трансформації публічного управління: збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 6 листопада 2019 р.) – Одеса: Видавництво «ОНПУ», 2019. С. 72-74.

62. Науково-дослідний інститут правового забезпечення інноваційного розвитку. URL : <http://ndipzir.org.ua/archives/3921> (дата звернення: 02.12.2019).

63. Уряд створив Експортно-кредитне агентство. URL : <http://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=59227974-c5c3-4462-99a9-69cd037b596a&title=UriadStvorivEksportnokreditneAgentstvo> (дата звернення: 15.11.2018) (дата звернення: 03.12.2019).

64. Гужва І. Кредитувати чи страхувати, або Як підтримати українського експортера? 16 липня, 2016. URL : https://dt.ua/macrolevel/kredituvati-chi-strahuvati-abo-yak-pidtrimati-ukrayinskogo-eksportera-_.html (дата звернення: 04.12.2019).

65. Інформаційне агентство Мінпром. URL : <https://www.minprom.ua/digest/244498.html> (дата звернення: 05.12.2019).

66. Закон України «Про забезпечення масштабної експансії експорту товарів (робіт, послуг) українського походження шляхом страхування, гарантування та здешевлення кредитування експорту» № 2210-VIII від 16.11.2017 URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1792-19> (дата звернення: 10.12.2019).

67. Уряд прийняв зміни до Закону про Експортно-кредитне агентство. URL : <http://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=546fc6f5-7670-4301-bea2-d32903bdd64f&title=UriadPriiniavZminiDoZakonuProEksportnokreditneAgentstvo> (дата звернення: 05.12.2019).

68. Федько І. Моделі функціонування експортно-кредитного агентства. Офіс з фінансового та економічного аналізу у Верховній Раді України. 2017. 17 с.

69. Ляхова О. О. Урванцева В. Експортні кредитні агентства як ефективний інструмент фінансового стимулювання зовнішньоекономічної діяльності. Економічний часопис-XXI. 2015. № 1-2(2). С. 23-26.

70. Зовнішньоекономічні відносини України з ЄС. URL : <http://forumkyiv.org/uk/analytics/zovnishnoekonomichni-vidnosini-ukrayini-z-yes> (дата звернення: 05.12.2019).

71. Касьяненко В.О. Зарубіжний досвід управління інноваційним потенціалом економіки та можливості його використання в Україні. URL : http://mmi.fem.sumdu.edu.ua/sites/default/files/mmi2011_4_2_200_204.pdf (дата звернення: 10.12.2019).

72. Єпіфанова І.Ю. Світовий досвід фінансування інноваційної діяльності підприємств. URL : <http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/24607/1/38-249-254.pdf> (дата звернення: 10.12.2019).

73. OECD Science, Technology and Industry Outlook 2018/ OECD. Paris: OECD Publishing, 2017. https://www.oecd-ilibrary.org/science-and-technology/oecd-science-technology-and-innovation-outlook-2018_sti_in_outlook-2018-en (дата звернення: 10.12.2019).

74. Грига В., Крижанівська О. Високі технології в умовах євроінтеграції: обмеження чи можливості: URL : <http://www.eurointegration.com.ua/articles/2015/11/5/7040254> (дата звернення: 10.12.2019).

75. Інноваційна діяльність промислових підприємств у 2017 році. URL : <http://ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 10.12.2018).

76. Розподіл обсягів експорту-імпорту товарів за регіонами України та по Україні в цілому. URL : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2016/zd/oet/oet_u/oet1216_u.ht (дата звернення: 10.12.2019).